

אוי עשו חפירה בארץ והמשיכו מים מהמעין עד שנתמלאה, והיה כשיעור טפת למעלה מהטבור, אפס בעבור איזהו שעות היתה חסרה המקוה איזהו צאלל, ונחסר כמו צאלל א' או ב' צאלל לשעה, ואין ידוע אם מפאת בליעת הקרקע או מטעם אחר, ואחר החסרון בערך חצי אמה שוב עמדה יום שלם ולא ניכר שום חסרון, רק ששוב ליכא שיעור זרת למעלה מהטבור, ומעתה יש לשאול אם מותר לכתחילה לשפוך בהחפירה מים אחרים סמוך למבילת נשים למען יהיה השיעור למעלה מהטבור, ואף שידיעה ברורה שבשעת המבילה יוחל או יבלעו מהמקוה המים הבאים מחדש אפ"ה יהיה מותר, דכיון דלא ניכר הוחילה לעין ליכא חשש זוחלין, או שאסורה בין שאחר שעות יהיה ניכר החסרון בג"ל מיקרי ניכרת הזוחלין, וכיון שבשעת מבילת הנשים יבלע או יוחל המים הבא מחדש שפיר אסור לשפוך שמה מים מפני איסור זוחלין, וא"א בתקנה רק שאחר שיחסר המים העליונים יודע ששוב לא יחסר עוד כל כך במהרה או נחפור עוד בעומק כדי שיהיה שיעור בשעת מבילה בזרת למעלה מהטבור, וליכא שוב חשש זוחלין וכשרה.

תשובה. הנה דעת הרשב"א (שער המים ש"ג) מובא בש"ע (יו"ד סי' רא פנ"א) ח"ל: ניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת עכ"ל הש"ע, והב"י העתיק דברי הרשב"א מקור דין זה, ח"ל ויראה לי שאעפ"י שניקב המקוה ומימיו נוטפים וכו' ולא אי אהא לאומר כן אין לך מקוה מים כשר שהקרקע מתחלחל וצולע מעט מעט, עכ"ל הרשב"א מובא בב"י. הנה השיעור של מעט מעט משמע שיעור כל דהו, ומלשון שאין זחילתן ניכרת משמע לכאורה אף שצולע הרבה כיון שאין ניכר לעין הצליעה כשרה, וזהו שיעור גדול, ע"כ דברי הרשב"א לכאורה קצת כסותרים, נכון לר"ך להבין פשט דברי הרשב"א הזה.

והנה בחמ"ס (סיו"ד סי' ראל) אחר שהביא דברי הרשב"א הג"ל כתב ח"ל, הנה דין דנבלעים בקרקע הוא מהסברה, דאל"כ אין מקוה כשר, ויש להסביר עוד דהא הצורות שאינם מסוידיים נסיד צולעים מה שנתוכו כמבואר בלשון רש"י במשנה גמ בעוטה (ע"ז נה. ד"ה מה) ע"ש, ובקרא כתיב (ויקרא יא

ו. **והנה** אם נאמר דהקילות מים שגא מן ההרים יש בו דין מעין, א"כ פשיטא דהלכה כרוב הפוסקים דמעין כל שהוא מטהר שאזיין, א"כ גם השאזיין שכתורי הניטר נטהרו [דרך דעת הסמ"ג המובא בב"י אחר פלפולו עם הר"י טייטלשטק (נד"ה וסמ"ג כתב וכו')] הוא דאין מעין פחות ממ' סאה מטהר שאזיין יעו"ש, ועין דברי חיים (נפירוש על פרק ג נסופו), ובשו"ת מהרש"ס (מ"א סי' קמה נד"ה אולם נמ"ש וכו') ובספר מקוה ישראל (סעיף כ' אות א'). רק כיון דיש להסתפק לדעת המהרי"ק (שורש קטו) המובא בש"ך (פ"ק יא) דכמקום שנתרחב ואין יכול להלוך מתחילתו אין עליו שם מעין, או לדעת הר"ש (פ"ה מ"ג) בפירוש דנדל, י"ל דאולי אין בהקילות דין מעין. ועין שו"ת בית שלמה (יו"ד סי' ס' עג) שכתב בזה"ל: רק אלו המינות שכתובות המים שנתוכן אף אם הם באין ממעין יש לחכות קצת שאין להם דין מעין אף כשהם מחוברים למעין לפי דעת הר"ש (פ"ה מ"ג), אלא שכתורי הוכחתי שנעודם מחוברים למעין גם הר"ש מודה עכ"ל הבית שלמה. או שיש להסתפק במי תמזיות כמו בהקדמה לדברי חיים להלכות מקוואות (אות יב) בשם המהרי"ט (מ"ב סי' יח), דאז אולי אין על הקילות דין מעין, וגם לא אדע אם הוא מחובר למים שיש בהם מ' סאה, כי אין אני בקי במואל המים של אותה הקילות, לכן בארתי כל הנ"ל.

אבל נראה יותר שא"צ לכל מ"ש לעיל די"ל דגם השאזיין שכתורי הניטר נתכשרו ע"י השקה, אבל עכ"פ עם כל מה שבארתי לעיל אין כאן חשש אפילו לכתחילה, כן נראה לפענ"ד.

סימן מט

מקוה שחמים שבו נבלעים עד שאין שיעור זרת למעלה מהטבור, ואין הוחילה ניכרת, רק אחר כמה שעות ניכר החסרון, מה דינו ומה תקנתו

ב"ה, יום ל"ג בעומר תרמ"ה לוענסק.
שאלה. בשעת הדחק היה הברח לעשות מקוה על איזהו שבועות כי נתקלקל המקוה הישנה,

לו) אך מעיין ובור מקוה מים, וילפינן (ת"כ שמי' רש' פרה ט) מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, למעוטי ממלא בכתף, וא"כ לכל הפחות אין לומר דמיירי דוקא בבור סיד בידי אדם, וסתם בור שאין מסוייד מאבד מימיו, ואפ"ה כשר, ועוד ראיה מדתניא מקוה וכו' עכ"ל החת"ס.

הנה סברת הרשב"א אשר מבאר היטב החת"ס הנ"ל דנבלע בקרקע מעט מעט כשרה דאל"כ אין לך בור שיהיה כשר למקוה, ובקרא כתיב אך מעין ובור וגו', הנה מזה נראה לפענ"ד סתירה לשיטת החת"ס (חיו"ד סי' רב) שהוכיח דגוף פסול זחילה הוא רק מדרבנן, וכן משמע בפני יהושע (שנה פה: על חס' ד"ה שמה ידנו וכו') יעו"ש, גם במרדכי (פרק כמה אשה סי' שנה) שמובא בד"י משמע דהוי דרבנן, ועיין בדברי חמודות על הרא"ש (מקואות סי' א אות ד), אולם המהרי"ק ז"ל (שורש קטו) ומובא בהגהות רמ"א (חיו"ד סי' רא פ"ב) דפסול זחילה הוא מן התורה. ובספר דברי חיים (בהלכותיו סי' יח ובחדושו למקואות פ"ה מ"ה) האריך לסתור דברי החת"ס, ורק העיקר כפסק רמ"א דזחילה הוא מן התורה, ובכ"מ שמובא בדברי חיים דין פסול זחילה כתב דהוי מן התורה, דלא כהחת"ס, וכל העם יוצאים ביד רמ"א דכאשר מובא בכל התשובות דין זחילה סיימו באיסור תורה, ומעתה אם תאמר כדעת הסוברים שזחילה הוא רק דרבנן, וביותר לדעת החת"ס (סי' רב) דהרשב"א בעלמו סובר כן, א"כ איך מייתי ראיה מקרא, דאך מעיין ובור כתיב, ואם נאמר דאף דנבלע מעט מעט ג"כ מיקרי זחילין איך ראיה מבור דכתיב בתורה, והלא לשיטתם מן התורה ליכא איסור זחילה, ואיך ראיה מהקרא, ולפלא על החת"ס שלא העיר מזה. האמנם יש לדחוק ולישב ולומר דמוכח שפיר מהקרא דכתיב ובור, דאם נאמר דזליעה מעט מעט מיקרי זחילה מדרבנן איך יכולין הסכמים לגזור נגד ההיתר המבואר בתורה, וכשיטת הטו"ז הידוע (א"ח סי' תקפח סק"ה, יו"ד סי' קיז סק"ב, סו"מ סי' ב), ודוחק [עיין לעיל (סי' נב)].

ומתוך מ"ש להביא ראיה מהרשב"א שלפנינו בציאור החת"ס לענין פסול זחילה דע"כ הוא מן התורה, ממילא יש לפשוט הא דסיים בנ"ע

הגאון מהרש"ק ז"ל בספרו קנאת סופרים (שי"ר טהרה סי' נב), שהביא ג"כ דעת הפני יהושע דזחילה הוא מדרבנן, ואפ"ה לדינא כתב דהוי מן התורה, אפס שלחק יא, דאם יוחל ומושך כנהר נדלו אף לדעת הרא"ש (הלכות מקואות סי' א) ובתשובותיו (כלל לא סי"ד) ומובא בד"י, ועיין דברי חיים (בהלכותיו אות ד), דמ"ש לדידיה מיקרי זחילה ככה"ג הוא שפיר מן התורה, אבל אם נפרץ בכותל וכדומה י"ל דהוי מדרבנן, וסיים בנ"ע יעו"ש. ולפי מ"ש דאיתא דזחילה מן התורה מראיית הרשב"א לענין זליעה בקרקע דלא הוא זחילה במעט מעט, משמע אבל יותר משיעור זה מיקרי זחילה, וזה נלמד מהקרא, מוכח דגם אף דזחיל קצת או דנבלע בקרקע וניכר זחילתו ג"כ הוא מן התורה, והבן כי זה ברור ופשוט כנלפענ"ד.

ועתה נחזור לראשונות לפשוט לשון הרשב"א דכלוע בקרקע מעט מעט כשר דאין זחילתו ניכרת, דהדברים כסותרין ואין פותר, עד שתודה לקל ית"ש מצאתי בשו"מ בית שלמה (חיו"ד ח"ב סי' פב) כתב ח"ל: מ"ש להקל משום שאין הזחילה ניכרת, הנה בתשובה (לעיל סי' נא נב) זה כביר לדדמי קצת להקל, אבל לא סמכתי על ידי, כי העיקר נראה דאין צריך ראיה ממנו, אלא כל שזחיל בדרך זחילה ולא בדרך טפטוף ע"ד המבואר (בשע"ף יג) הם זחילין, אף שאין עיני בני אדם שולטות וכו' וכו', וכל שעפ"י האומד מחיסור המקוה לפי העת והכמות המקוה זחיל בקילות ולא בטפטוף הוא זחילין, ואם יש ספק בזה הוא ספק דאורייתא וגם הוא ספק חסרון ידיעה ולחומרא עכ"ל. הרי מבואר דהא דאמרינן שצריך שיהא הזחילה ניכרת היינו שיהא החסרון שנחסר מהמקוה ניכר ובודאי זחיל, אבל אין צריך שיראה בעין הזחילה היינו האריך שזחיל, דאם נאמר כן א"א לפסול היכא שנבלע בקרקע רק בשיעור גדול מאוד מאוד כמובן, א"כ בכל מקום שמבואר דצריך שיהא ניכר הזחילה לעין [ועיין בשו"מ דברי חיים (ת"א חיו"ד סי' יח)] הכוונה שיהא ניכר החסרון מהזחילה לעין, דהזחילה בעצם כמעט אין באפשרות לראות היכי שנבלע בהמקוה או שזחיל בארץ אם לא בשיעור גדול מאוד, וזה ברור ונסן דברי בית שלמה בזה.

שוב אמר לי חכם אחד שמע בעצמו מפה קדוש רבינו הגה"ק האלקי מנצח וי"ע שפירש כן הוא שאין צריך לראות בעיניו הזחילה רק שמה ניכר התסרון לעין כל, ואמר בפירושו [בהיותו בטורח ושממה היה ויכח בדבר זה] אם יסמוס עיניו ולא יראה להביט יהיה המקום כשרה מחשש זחלין, בתמיה.

ומעתה נגיד כיון שנתגלה לנו שלערך חצי אמה במים העליונים כאשר המקום במלואה ההכרח שיצטלע או יחל, יהא מאיזהו טעם שיהא, בודאי

אסור לשפוך שמה מים שיהיה התפירה במלואה, דבשעת הטבילה תהיה בודאי זחל או נצלע בקרקע, ויכח התסרון מיקרי בזה, ופסול מן התורה, דזחילה מן התורה, ואף בספק היו ספיקא דאורייתא ולחומרא, אף בספק חסרון ידיעה היו לחומרא וכמ"ש הבית שלמה הנ"ל סי'. אפס שאין תקנה רק לחפור בעומק למען יהיה זרת למעלה מהטבור, ויכול לטבול שמה כיון שאחר שיעור ערך חצי אמה למעלה שוב אין ניכר התסרון, א"כ אף שיצטלע הקרקע מעט מעט ג"כ כשרה וליכא חשש זחלין, כמבואר בש"ע הנ"ל וכשרה.

ציונים והערות

סג. כפי ציור השאלה משמע דאחר שנחסר החצי אמה מן המקוה נשאר עוד מ' סאה, רק ששוב ליכא זרת למעלה מן הטבור, ובוה מבואר בסעיף ג' שתי דעות, והרמ"א כתב דרך לכתחילה יש לתקן, וא"כ בהצטרף עוד דהוא זחילה שאינה ניכרת ודאי שאין להחמיר כל כך, וכן מבואר בשו"ת ערוגת הבושם יו"ד סי' רי"ב ועוד בשו"ת, רק באם יש למעלה מהשיעור זחילה ניכרת צריך שהטובלת תרכין ראשה למטה במקום שודאי אינו זחל, כמבואר בזה בלחם ושמלה ושמלה אות פ"ו, וכעת ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ב מפתחות ליו"ד סי' ג"ט שהביא כן גם בשם המהרי"ק, רק שאח"ז צידד לומר דלהראב"ד והרא"ש דהרוב מי אשבוין מבטל מיעוט מים הזוחלין, וכיון דלמטה יש מקום לטבול א"כ מתבטלין מיעוט המים הזוחלין שלמעלה להמים שלמטה, ושוב י"ל דיותר לטבול גם למעלה ע"ש.

אולם בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ס"ט אחר שהביא דאפי' ביש מ' סאה למטה צריך שתהא יכולה לטבול בהמים שלמטה מהנקב, ושכ"כ בד"ח וב"ש ובחיבור לטהרה, וכתב דסבירא זאת תתאים עם מה דחקרו בדבר הבטל אי מהני להשלים השיעור, למשל אם נתערב מיעוט חמץ בפחות מכזית מצה ונתבטל ברוב אם יוצא בכזה הכזית מצה, דהנה בתוס' ובחים דף ע"ט סעי' בצלוחית מי חטאת שנפל לתוכו מים כל שהוא דחכמים פוסלין, כתבו התוס' דהו חומרא דמי חטאת, דמן התורה בטל ברוב, וע"ז כתב שם בחק נתן בשם הרש"ק לתרץ דנהי דבטל שלא יופסל המי חטאת אבל עכ"פ אינו מצטרף להשלים השיעור, וא"כ כמ"כ בג"ד דבעי לצרף המים שלמעלה בכדי שיהיה זרת למעלה מטיבורה, י"ל נהי דבטל אבל אינו משלים עכ"ד. [עיי' מה שכתב אא"ק ד"ל על הלכות מקואות (והוא עדיין בכת"י) בזה, ועיי' בפתחא זוטא נטילת ידים סי' ק"ס סק"ז. (שרגא המאיר)]

ובגוף דין זה אי דבר הנתבטל משלים השיעור, הרי מדברי תוס' אלו יש ראייה דמשלים, ועיי' בשדי חמד פאת השדה מערכת ב' סי' מ"ט שכן גם דעת הרמב"ן ורי"ט אלגזי, ושבש"ת תורת חסד סי' ל"ד כתב דדין זה תלוי בהחקירה אי אמרינן דביטול חד בתרי היינו שהמיעוט בטל במציאות והוי כמי שאינו כלל, וממילא דאינו משלים לשיעור המבטל, או נימא דרך מהות האיסור בטל ואין שמו עליו אבל ישנו במציאות וא"כ שפיר משלים לשיעור המבטל, וכן בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סוס"י קט"ו כתב דדין זה תלוי בפלוגתא דרב חסדא ור' חנינא במנחות כ"ג ע"א דאי אולין בתר המבטל והוא הגובר אזי המיעוט מושג גם במעלת המבטל, ואי אולין בתר הבטל שבמיעוטו בטל אבל לא ישג המבטל יעו"ש.

ולע"ד להביא ראיה מהגמ' חולין ד' ע"א מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, ופריך הש"ס פשיטא (דיוצא בה כיון דמותרת. רש"י), מהו דתימא לא בקיאי בשימור קמ"ל, והתוס' הקשו דניחוש שמא הכותי לא שמר לשם מצה, ואלפני עור לא חייש, וי"ל שלא אכל מצה אחרת כל הלילה עכ"ד, ומעתה קשה אי נימא דיש בזה סברות אם דבר הבטל משלים השיעור או לא, א"כ האריך קאמר בסתם דאדם יוצא ידי חובתו בפסח דמשמע אפילו בכזית, הא אולי נתערב להכותי מיעוט חמץ ברוב מצה, והכותי יצא בה כליל פסח דסובר כהשיטה דהבטל משלים השיעור, ולדין באמת דאין משלים וא"כ לא יצא ידי חובתו, אלא ודאי דהמתבטל משלים השיעור אליבא דכ"ע יוצא ידי חובתו, ונמצא דמכאן ראייה גדולה להתוס' ובחים הנ"ל. (ושוב ראיתי בחת"ס חולין ג' ע"ב ד"ה דממסמס, דכותים לית להו ביטול ברוב, ולפ"ז אין ראיה).

ואי מהא דמתן במקואות (פ"ה סוף משנה ו') במדלית וכו' מקיפין בכלים וכו' יעו"ש, א"כ ע"כ מיירי שזחל דא"ל להדק הכלים כל כך, אין מזה ראייה, דע"כ ז"ל דודאי אינו זחל, דא"כ איך יפרשו בזה כל

הפוסקים דזחילה אף דאינו זחל מנהר, איך יכול להקיף בכלים דע"כ זחל, ואף הרא"ש ז"ל (במקואות סי' י"ד) ומונח צב"י מציא ראייה ממשנה זו, מהא דלא מוקי המשנה שטח צחמך לגל זחל, מציא ראייה

ציונים והערות

וכה ראיתי בשדי חמד שם הביא מהמשנה למלך פ"ז מהלכות מעילה ה"ו דהיתר שמתערב ברוב איסור לא נעשה כגוף האיסור רק לענין לאסרו באכילה אבל לא מצטרף לשיעור האיסור וכו', וכתב השדי חמד דלכאורה ה"ה דנימא הכי באיסור שנתבטל ברוב היתר שאינו משלים השיעור למצוה וכו' יעו"ש. ולע"ד עפ"י שראיתי בשו"ת מהר"ש ח"ב סי' נ"ג דבר נחמד בשם החידושי הרי"ם זצ"ל, דאם נתערב איסור ברוב היתר, אי לא נימא דהמיעוט נעשה כמו הרוב א"כ ע"כ דיוחסר הרוב היתר, ואינו ברין לגרע כח הרוב ושוב אמרינן דהרוב גובר על המיעוט, אבל היתר ברוב איסור, אפי' לא נימא דהמיעוט מתבטל בהרוב ונעשה איסור, אבל לא יוגרע כח הרוב ע"י המיעוט, ושוב בכה"ג אין המיעוט נעשה כמו הרוב ודפח"ת, ולפי"ז אין שום ראייה מהמשנה למלך.*

ובדרך הזה יש לדון על מה שראיתי בשו"ת עונג יר"ט סי' ר' לענין אי נתערבו חוטין שלא נטו לשמה בחוטין שנטו לשמן אם יש להתיר לציצית לבגד, וכתב מסברא דביטול מועיל רק להסיר חסרון המתבטל ולא להשיג מעלת המבטל, וכתב דלפי"ז נתערב מצה שלא נאפית לשמה עם מצות האפיות לשמן נמי לא מהני, דמשום שנתבטל לא ישיג מעלת המבטל, ובזה מסביר סברת הר"ת בתוס' חולין י"א ע"כ ד"ה ליחוש בנתערבו נסקלין בנשרפין ידונו בסקילה, משום דכיון דממה נפשך נהרג וממיתה למיתה לא אזלינן בתר רוב, והסביר דלדון אדם בשריפה הוא רק אם נידון ע"ז בבי"ד של כ"ג, א"כ א"א לומר דהנסקל בטל ברוב הנשרפין ויהיה נידון גם הוא בשריפה, דסוף כל סוף לא נעשה בו גמר דין של בי"ד כ"ג לשריפה, ואין המיעוט קונה בעצמותו המעשים שנעשו ברוב המבטל, ומיושב בזה קושית החור"ד בסי' ק"א סק"ה בהא דפסחים פ"ח ע"ב חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן שכולן אינן נאכלות, והקשה דהא מדאורייתא חד בתרי בטל וא"כ יכולים לאכול כל החמשה פסחים, דזה אינו, דמחמת הביטול אינו משיג מעלת שם קרבן כשר, עכ"ל.

ולעניות דעתי כל דבריו צ"ע, ראשית מה שמחזיק לבטח הסביר דאין המתבטל משיג מעלת המבטל, לפי מה דהוכחנו לעיל אין זה ברור כלל, דהא דעת החוס' זכחים הג"ל והרבה ראשונים אינו כן, וגם ראיתנו מגמ' חולין הג"ל הוא כנגד זה. וחזין מזה ההסבר שלו בהנסקלין בנשרפין ידונו בסקילה, הוא תמוה מאד, דכתב דמשיה אין דנין אותו בשריפה כהרוב משום דלא נעשה בו גמר דין בבי"ד של כ"ג לשריפה, ולטעמיה א"כ למה ידונו רוב הנשרפין בסקילה דבר שלא נגמר עליהן בבי"ד של כ"ג, אלא ודאי דשם אין אנו דנין כלל מביטול של חד בתרי שיהיה שייך כל הפלפול הג"ל אם המיעוט משיג מעלת המבטל, רק השקלא וטריא הוא דכל אחד שאנו שורפין אותו נימא דשפיר עבדינן מדרהא מהרוב שנגמר עליהם הדין לשרוף ואזלינן בתר רובא, וכן בנתערב בעל מום בין הפסחים נמי נוכל לאכול כל אחד וליזל בתר רובא דהוא מהרוב כשרים, זהו קושית החוות דעת ואין שייכות לתירוצו כלל, וכן בעיקר השאלה דחזי ציצית או מצה שנעשו שלא לשמן שנתערבו בנעשו לשמה שפיר יש ליקח מהם (אם פירשו מעצמן באופן שלא יהיה קבוע) ולאמר שזהו מן הרוב דלשמן, כמו בכל התורה כולה דאזלינן בתר רוב, דאין סברא כלל דהרוב יזוק מחמת המיעוט, וכדעת הרי"ם הג"ל, ולכל היתר אפשר להסיר המיעוט כדין יבש ביבש בסי' ק"ט ס"א, ודינו של המחבר הג"ל משכחת לה רק לענין סופר שלא קידש שם הקדוש בס"ת ושבת איזהו שם, ובכה"ג שפיר אין לדבר מביטול ברוב והיריעה פסולה כיון שבטח שיש בה שם אחד שלא נתקדש, ומחמת הביטול לא מקבל עליו קדושת השם, וכמדומה שיש בזה בשו"ת בית יצחק (יורה דעה ח"ב סי' ק"ד אות י"ד) ואינו תחת ידי כעת. ועיין סוף ספר נחלי דבש על הלכות תליצה. **

(קנין תורה)

* עיין בפתחא זוטא חלה סי' שכ"ד אות כ"ט בד"ה ועפ"י, ועפ"י.
** עיין בשו"ת בית שלמה יורה דעה ח"ב סי' קנ"ז לענין ספר תורה, וע"ע בבית האוצר מערכת ב' ו' כלל י"ח אות ט' ראייה מירושלמי פסחים פרק ואלו עוברין ה"א, דמשמע שם דגם חמץ בטל ברוב מצה ומשלים שיעור המצה לצאת בה ידי חובתו בפסח ע"ש, והטעם דהרוב מבטל הפסול שאינו לשמה ונכשרת ממילא, יעו"ש. ועיין בישועות יעקב סי' תנ"ג סק"ה, ועיין בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' קנ"ה, וע"ע בשו"ת הרי בשמים מהדורא ג' סי' ק', ועיין עורה כשחר מערכת מ' אות ס"ז.

(שרגא המאיר)

דזחילה אין רק כנשר, אבל לדין דפסקין דזחילה שייך אף בנפרד, ע"כ דמתרעין דהמשנה מיירי שאין זחל כלל, עכ"פ אין ראיה היפך דבריט.

ועל פי זה נראה לפענ"ד ליישב קושיא הגדולה שהביא בהגהות יד שאלו (סעיף ט"ו) ובשאל ומשיב (רביעא ח"ג ס' מו) דמבואר שם שאסור לסתום בדבר המקבל טומאה, והקשה מסעיף ב' דנריך להקיק מסך, וכן כהא דאבוא דשמואל עבד מסך, והלא מסך הוי דבר המקבל טומאה יע"ש, ועל פי מ"ש נחא, דע"כ ז"ל דהיה צורך לסתום הנקבים היטב שלא יהיה זחלין, א"כ נחבטל מתורת כלי, וזה נראה מאד, שוב ראיתי בבית שלמה (ט"ו סא) שמתרן כן, א"כ אדרבה יש ראיה לג"ד.

גם יש להסתפק בג"ד כיון שזאת ידוע שאלו נשפוך בהספירה [אף אחר התקנה הנ"ל] מים בודאי תכלע או תחל, כי נחבטל לן שהמקום הזה אין מחזיק מימיו, א"כ שוב יהיה אסור לטבול בתוכה, והוא, דמבואר בתשובת מעיל דקה (ס' לט) על הא דמבואר בש"ע (סעיף ג) דנריך שיהיה הסריץ שבו המים גדול יותר מהשיעור [ועיין ש"ך (ס"ק ט) ולע"ק] כתב המעיל דקה דנריך להיות גדולה כל כך בענין כשיכנס אדם לתוכה לטבול לא ישפכו מן המים חוצה ולא כלום, דאל"כ אף יהיה אלק סאה לא מהני, וחכם אחד חולק עליו, והוא ז"ל השיב דכיון ששוב לא יחזרו המים מיקרי זחילה, וקאמרי כי מוצא בפתחי תשובה (סק"ג), א"כ ה"ה הכא כשיכנסו הטובלות יחלו המים, וא"כ

אם נאמר כן אין תקנה רק שיהיה כל כך המים בעומק שיהיה איזהו שיעור סמוך להמקוה שיהיה מחזיק המים, כדי שאף אחר כניסת הטובלות לא יהיה חשש זחלין, וז"ע לדינא בזה כי אולי יש לחלק בין זחלין דכלל מקום דהמים לא יחזרו, לנידון דידן.

[בשו"ת מהרי"ך להגהות מהר"י כהן מטארנא] (בהמורה פנימא ס' נה) מיקל בכגון זה ע"ש, ומביא שם בשם מוהרש"ק ז"ל שמיקל בזחלין שאינו ניכר לעין.

סימן ג

בענין נדר לצדקה בלבו ולא הוציא בשפתיו, וברבר שלא בא לעולם, ובענין שינוי מצדקה לצדקה בסתם צדקה ובענין ארץ ישראל

ארבעים למבניי תר"ג לענסק.

שאלה. אחד שנמר בלבו שמכל כור סחורה שיקח למסחרו יתן פרוטה אחת לעניי ארץ הקודש, ואח"כ הוציא בן טפיו לפני בני ביתו כמה פעמים שכן נגמר בלבו לעשות, ורק אמר בלי נדר, ונהג בן אזהרו וזמן שנתן צדקה לעניי ארץ הקודש ובעת רוצה לשנות הצדקה, היינו מה שזה אזהרו חרשים קנה סחורה וחייב אזהרו סך לצדקה רק שעדיין לא הפריש ומה שקנה מהיום והלאה ליתן עבור עניים ההולכים מפתח לפתח ועבור עניי עירו וגם ליתן לעניי ארץ ישראל, מה דינו אם מותר לשנות סך.

ציונים והערות

סד. עיין בשו"ת חת"ס ח"ו ס' כ"ז. ועיין בקונטרס דרושי חפץ (הנדפס בסוף ספר בית פינחס על התורה) סוף אות י"ג בשם רבו בעל מחבר ספרי דרך המלך וז"ל: ולחיבת הקודש אעתיק כאן מה שכתב לי כבוד מורי הגאון מראווא זצ"ל בעה"מ ספרי דרך המלך על מ"ש שאלה בענין שינוי צדקה של מעות ארץ ישראל. והשיב לי בארוכה בבירור ההלכה וצידד להחמיר, וכתב באמצע תשובתו בזה"ל: אבל במעות אה"ק שכבר הסכימו בזה הגאונים הקדושים הקדומים ז"ל שלא לשנות ממעות אה"ק וסמכו עצמם ותיקנו לאשר שמי שמתנדב לצדקה רמבעה"נ יתן לעניי ארה"ק באומרים שהוא מסוגל להושע בכל טוב, א"כ שוב אין בדינו לילך אחר כוונת הנדר שיתן לעניי דמדינותינו דשמא גם הנדר היה עדין שיצליח במעשי ידיו וכו' והארץ עוד בזה בפלפול וסברה וסיים בזה"ל: לכן בני שמע בקולי איעצך ויהיה אליקים עמך ותצליח במעשי ירך ולא תזוז ממנהגך לשלוח לארה"ק והיה מעשה הצדקה שלום וברכה והצלחה וכו"ט, ואספר לך מעשה ממעות קדושת א"י אשר ראיתי בעיני עוד בהיותי בלובלין היה איש אחד גביר והיה לו רחיים, ונדר שמכל כור שיטחנו אצלו יתן חצי קאפי"ק לעניי ארה"ק, ואנכי הנבאי ממעות א"י דשם, ופ"א שלח אלי שני מאות וארבעים רז"כ, ושלחתי אליו לשואלו האם ברצונו לשלוח מעות שלו לבדנה ואכתוב שמה שיתפללו בעבורו